

Cechy użytkowe owiec rasy charolaise utrzymywanych na Warmii i Mazurach

Stanisław Milewski, Justyna Błażejczak

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Hodowla owiec rasy charolaise w regionie Warmii i Mazur ogranicza się obecnie do stada w Gruszynach koło Górowa Iławeckiego. Jego właścicielką jest pani Teresa Cieślak, prowadząca gospodarstwo rolne „Jaśkowa Dolina”. Do niedawna było to jedyne stado w Polsce znajdujące się pod kontrolą użyteczności, prowadzoną przez Warmińsko-Mazurski Regionalny Związek Hodowców Owiec i Kóz w Olsztynie. W 2015 roku, na bazie materiału hodowlanego pochodzącego ze stada w Gruszynach, utworzono niewielkie stado w rejonie działania Związku Hodowców Owiec i Kóz w Malborku. Do „Jaśkowej Doliny” owce charolaise trafiły w roku 2006, ale ich historia na Warmii i Mazurach rozpoczęła się w roku 2001, kiedy importowano je z Francji do stada reprodukcyjnego w Zajęczkach, należącego do Zakładu Produkcyjno-Doświadczalnego Bałcyny. Stado stanowiło własność Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. W 2006 roku hodowla owiec rasy charolaise w Zajęczkach została zamknięta, a zwierzęta przekazano do 2 stad w rejon Górowa Iławeckiego. Jedno z nich (28 owiec matek, 6 jagniąt i 1 tryka) otrzymała pani Teresa Cieślak w ramach projektu realizowanego przez Stowarzyszenie Podpora, z funduszy Przedstawicielstwa Fundacji Zagranicznej Heifer Project International w Warszawie.

Charakterystyka stada

Od 2006 roku stado podstawowe systematycznie powiększono poprzez remont własny i obecnie liczy ono 62 matki. Tryki rozplodowe początkowo sprowadzono z Żołędnicy, z Zakładu Doświadczalnego Golina Wielka koło Poznania, a ostatnio importowano z Czech.

Stado jest prowadzone tradycyjnie. Żywnienie jest oparte na własnej bazie paszowej. Gospodarstwo dysponuje 14 ha ziemi własnej oraz 64 ha dzierżawnej. W żywieniu zimowym podstawowe pasze to siano łąkowe i słoma pszena, a uzupełnienie stanowią ziarna zbóż. W sezonie pastwiskowym, od maja do października, podstawą żywienia jest zielonka składająca się głównie z traw. Pastwiska są podsiewane; z reguły stosuje się wsiewkę koniczyny. Z pastwiska korzystają owce matki z jagniętami oraz jarki remontowe. W maju owce mają możliwość powrotu na noc do owczarni, natomiast od czerwca przebywają na pastwisku przez całą dobę. Wypas jest kontrolowany dzięki zastosowaniu elektrycznego pastucha z siatką o wysokości ok. 90 cm, który przy tej rasie owiec doskonale spełnia swoją rolę. W okresach suszy owce są dokarmiane mieszanką ziaren owsa, pszenicy i łubinu wąskolistnego, w równych proporcjach.

W drugiej połowie sezonu pastwiskowego przeprowadzana jest stanówka. Termin stanówki został narzucony przez rytm biologiczny stada, natomiast okres jej trwania obejmuje 3 cykle płciowe i kończy się na ogół przed 10. października. Stosuje się krycie naturalne, w systemie haremowym, z wykorzystaniem 4 tryków.

Wykoty owiec przypadają na luty i marzec. Jagnięta odchowywane są przy matkach, a odłączenie następuje najpóźniej 2 tygodnie przed rozpoczęciem stanówki. Są one dokarmiane sianem oraz mieszanką gniecionych ziaren owsa, pszenicy i łubinu, a po miesiącu stosowane jest już ziarno w całości. W drugim tygodniu życia podawany jest drogą iniekcji preparat zawierający selen oraz witaminę E, a po ukończeniu trzeciego tygo-

dnia w ten sam sposób podawany jest preparat zawierający witaminy A i D₃. Po ukończeniu pierwszego miesiąca życia jagniętom podaje się do pyszczka aplikatorem środek odrobaczający Vermitan 10%. Odrobaczanie całego stada wymienionym preparatem przeprowadza się przed rozpoczęciem sezonu pastwiskowego i po jego zakończeniu. Matki i tryki są odrobaczane dodatkowo przed stanówką, co jest podyktowane warunkami środowiskowymi. Celowość tego zabiegu potwierdza się w praktyce.

W owczarni od kilku lat stosuje się oprysk ściółki preparatem mikrobiologicznym EM Probiotyk. Eliminuje on nieprzyjemny zapach amoniaku oraz ogranicza namnażanie się much w budynku inwentarskim. Efekt działania preparatu jest widoczny na przekroju ściółki – w miejscach oprysku obornik wygląda jak torf.

Materiał hodowlany – maciorki i tryki, są eksportowane na Litwę. Zwierzęta przeznaczone na rzeź ubija się w lokalnym zakładzie mięsnym. Tusze sprzedawane są w całości, głównie w Warszawie, gdzie osiągają cenę 35 zł/kg.

Cechy użyteczności rozplodowej

Wstępne badania użyteczności rozplodowej owiec rasy charolaise sprowadzonych na Warmię i Mazury przeprowadzono w stadzie w Zajęczkach. Ich rezultaty, dotyczące 3 kolejnych lat użytkowania maciorek pochodzących z importu, potwierdziły wysokie możliwości reprodukcyjne, co wyraziło się zwłaszcza w plenności sięgającej 175%, natomiast życiowa plenność i użyteczność rozplodowa za ten okres wynosiły odpowiednio 151 i 140% [9]. Szersze badania w tym stadzie przeprowadzili w latach 2002-2006 Milewski i Ząbek [3]. Średnie wartości cech rozplodowych kształtowały się następująco: płodność – 83,87% (75,00-90,48%), plenność – 153,38% (133,38-173,08%), odchów jagniąt – 93,34% (88,10-100%), użyteczność rozplodowa – 107,65% (100,00-127,59%). Efekty te oceniono jako niezadowalające, gdyż pomimo wysokiej plenności, w żadnym roku nie osiągnięto 150% użyteczności rozplodowej (1,5 jagnięcia odchowanego od 1 matki w stadzie), przyjmowanego za granicę opłacalności produkcji owczarskiej [4, 8]. Według Dankowskiego [1] wskaźnik ten u rasy charolaise kształtuje się na poziomie 175%.

Podobnie można ocenić efektywność rozrodu owiec w stadzie w Gruszynach, po kilku latach adaptacji do nowych warunków, biorąc pod uwagę dane za lata 2013-2015 (tab. 1) opublikowane przez Polski Związek Owczarski [5, 6, 7].

O ile jednak powodem nienajlepszych rezultatów w stadzie w Zajęczkach była niska płodność oraz straty jagniąt, to w stadzie w Gruszynach zdecydowały o tym głównie słabe wyniki odchowu jagniąt, płodność kształtowała się bowiem na bardzo wysokim poziomie, średnio 98,83%. Tym samym potwierdziły się wcześniejsze obserwacje Milewskiego i Ząbek [3], wskazujące na problemy z odchowem potomstwa u rasy charolaise w naszych warunkach klimatycznych, co zdaniem autorów wiąże się z jej specyfiką. Z jednej strony chodzi o możliwość nadmiernego wychłodzenia ze względu na słabo rozwiniętą okrywą włosową u rodzących się jagniąt, a z drugiej – o zbyt wolno rozwijający się po porodzie instynkt macierzyński u części maciorek, bez względu na ich wiek. To dwie istotne przyczyny zwiększonej śmiertelności potomstwa maciorek rasy charolaise. Według raportu Warmińsko-Mazurskiego Regionalnego Związku Ho-

Tabela 1

Cechy rozplodowe owiec rasy charolaise utrzymywanych w stadzie w Gruszynach – lata 2013-2015

Wskaźniki	Rok			Średnia
	2013	2014	2015	
Płodność (%)	100,00	100,00	95,60	98,83
Plenność (%)	127,70	134,50	174,50	145,57
Odchów jagniąt (%)	68,30	81,10	87,50	78,97
Użyteczność rozplodowa (%)	87,20	109,10	147,40	114,57

dowców Owiec i Kóz w Olsztynie, w 2016 roku w stadzie w Gruszynach odchów jagniąt wynosił 88,66%, przy czym u matek 90,70%, a u przystępek 72,73%, natomiast płodność, odpowiednio: 96,55% oraz 96,15% i 100%. Duże straty potomstwa przystępek wiązały się prawdopodobnie z ich wysoką plennością – 183,33%, a główną przyczyną były komplikacje przy porodzie. Ostatecznie rzutowało to na użytkowość rozplodową, która wynosiła 148,28% (matki – 150%, przystępki – 133,33%).

Znaczne zróżnicowanie efektywności rozrodu między kolejnymi latami świadczy o dużej dynamice reakcji owiec rasy charolaise na zmiany zachodzące w środowisku. Sugeruje to potrzebę bardzo dobrego przygotowania do okresu rozrodu oraz właściwej organizacji samej stanówki. Bez wątpienia owce te wymagają szczególnej troskliwości w okresie okołoporodowym. Obserwacje w stadzie w Gruszynach wskazują, że okres kotelni owiec charolaise jest wyjątkowo pracochłonny i bez monitoringu z wykorzystaniem kamer wideo oraz całodobowego dyżuru byłby mało efektywny. Porody u maciorek mają często trudny przebieg i prawie 70% wymaga pomocy. W większości przypadków przyczyną jest nieprawidłowe ułożenie płodów, ale także zbyt duże ich rozmiary. Oznaką, że poród będzie ciężki jest przedwczesne pęknięcie pęcherza płodowego, świadczące o małym rozwarciu szyjki macicy. Przy komplikacjach po porodzie podawany jest dopochwowo antybiotyk. Wszystkie jagnięta bezpośrednio po urodzeniu wycierane są do sucha ręcznikami i po przycięciu oraz dezynfekcji pępownicy przekazywane matkom. Równocześnie podaje im się 50 ml siary, którą przechowuje się w stanie zamrożonym, w plastikowych pojemnikach. Siara pobierana jest wcześniej od matek, które utraciły potomstwo, względnie – przy braku takiej możliwości – stosuje się siarę krowią.

Cechy użytkowości mięsnej

Owce charolaise utrzymywane na Warmii i Mazurach ujawniły swój wysoki potencjał w zakresie cech użytkowości mięsnej, przewyższając pod tym względem owcę kamieniecką, podstawową rasę zachowawczą występującą w tym regionie, użytą w kierunku mięsnym. Odzwierciedleniem tego jest tempo wzrostu jagniąt ssących. Przy tradycyjnym żywieniu osiągnęły one w okresie od 2. do 70. dnia życia średnie przyrosty dzienne ok. 290 g [3], podczas gdy jagnięta kamienieckie w tych samych warunkach uzyskały ok. 250 g [2]. W znacznej mierze jest to efekt relatywnie wyższej mleczności w porównaniu z rasą kamieniecką (rys.). Utrzymywane w tych samych warunkach i przy takiej samej długości laktacji owce charolaise charakteryzowały się wyższą wydajnością dzienną mleka o około 17% w szczycie laktacji (28. dzień) oraz około 8% w jej fazie końcowej (70. dzień).

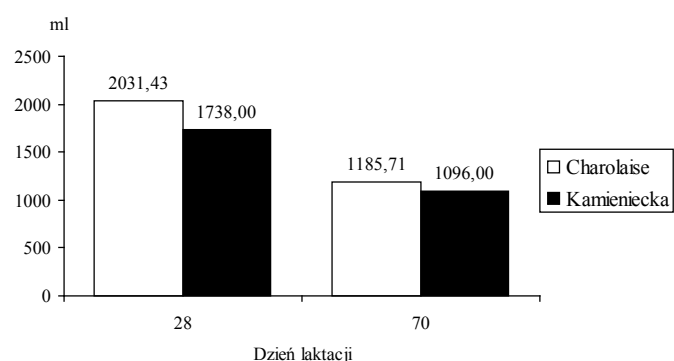
Wyższe tempo wzrostu owiec charolaise jest utrzymywane także w późniejszym okresie życia. Ilustrują to dane w tabeli 2., w której zamieszczono także wyniki pomiarów USG powierzchni przekroju mięśnia najdłuższego grzbietu (*mld*) oraz grubości warstwy tłuszczu nad „okiem” połędwicy, jako wskaźników umięśnienia i otluszczenia.

Na podkreślenie zasługuje fakt, że intensywniejszy wzrost i rozwój owiec charolaise nie łączy się ze wzrostem otluszczenia, tak jak w przypadku owiec kamienieckich, co należy uznać za korzystne z punktu widzenia konsumentów.

Dane z raportu Warmińsko-Mazurskiego Regionalnego Związku Hodowców Owiec i Kóz w Olsztynie za rok 2016 dotyczącego wykotów potwierdzają wysokie tempo wzrostu jagniąt rasy charolaise (tab. 3).

Z przedstawionego zestawienia (tab. 3) wynika, że w 56. dniu życia średnia masa ciała jagniąt wynosiła 19,14 kg, zatem w rezultacie, przy użytkowości rozplodowej 148,28%, uzyskano od jednej matki przeciętnie 28,38 kg żywca. Jest to najlepszy miernik efektywności produkcji, a w analizowanym stadzie kształtuje się on na dobrym poziomie. Dla porównania, u owcy kamienieckiej, utrzymywanej w tym regionie w stadach liczących co najmniej 50 matek wpisanych do ksiąg, wskaźnik ten wynosił w 2015 roku 20 kg, przy użytkowości rozplodowej 104,70% [7].

W konkluzji można stwierdzić, że owce rasy charolaise w warunkach regionu Warmii i Mazur wykazują bardzo dobre cechy użytkowości mięsnej i mlecznej, jednak ich potencjalne zdolności rozrodcze nie są w pełni wykorzystywane. Owce te są dość wrażliwe i wymagają większej troskliwości niż inne rasy lokalne, zwłaszcza w okresie okołoporodowym. Rasa ta powinna być utrzymana, przede wszystkim ze względu na walory mięsne. Perspektywicznie może ona odegrać istotną rolę w rozwoju efektywnych technologii produkcji jagniąt rzeźnych. Szkoda byłoby utracić tak cenny materiał zaadaptowany do warunków regionu.

Rys. Dzienna wydajność mleka owiec rasy charolaise [3] i kamienieckiej [2] podczas 70-dniowej laktacji

Tabela 2

Wzrost oraz przyżyciowe wskaźniki umięśnienia i otluszczenia owiec rasy charolaise i kamienieckiej w okresie od 4. do 12. miesiąca życia [10]

Badane cechy	Maciorki		Tryki	
	charolaise	kamienieckie	charolaise	kamienieckie
Masa ciała (kg) w wieku:				
4 miesiący	36,18 ^a	31,12 ^b	41,05	39,25
8 miesiący	51,81 ^a	46,45 ^b	60,55	57,83
12 miesiący	71,06 ^A	58,67 ^B	86,50 ^A	78,91 ^B
Przyrosty dzienne (g) w okresie:				
4-8 miesiący	130,20	127,70	153,24	154,86
8-12 miesiący	160,40 ^A	101,87 ^B	206,94 ^A	175,69 ^B
4-12 miesiący	145,30 ^A	114,79 ^B	180,09	165,27
Powierzchnia przekroju <i>mld</i> (cm ²) w wieku:				
4 miesiący	11,76 ^a	10,81 ^b	12,76	11,41
8 miesiący	15,40 ^a	14,49 ^b	16,70 ^a	15,48 ^b
12 miesiący	19,48	17,06	22,58 ^A	18,66 ^B
Grubość warstwy tłuszczu nad „okiem” połędwicy (cm) w wieku:				
4 miesiący	0,24	0,27	0,25	0,29
8 miesiący	0,31 ^b	0,37 ^a	0,32	0,37
12 miesiący	0,41	0,46	0,41 ^b	0,52 ^a

a, b – p<0,05; A, B – p<0,01

Tabela 3

Średnia masa ciała i przyrosty jagniąt rasy charolaise w stadzie w Gruszynach w 2016 roku, według Raportu z wykotów 2016 r.

Płeć i typ urodzenia	Masa ciała w wieku (dni)		Przyrosty dzienne w okresie 30-56 dni (g)
	30	56	
Tryczki:			
jedynaki	13,98	23,12	355
bliźnięta	11,01	18,33	281
trojaczki i więcej	10,23	17,47	287
Maciorki:			
jedynaki	12,59	21,09	327
bliźnięta	11,32	18,94	293
trojaczki i więcej	8,33	15,91	292

Literatura: 1. Dankowski A., 1990 – Owce charolaise. Przegl. Hod. 8, 22-24. 2. Milewski S., Ząbek K., 2007 – Milk yield and meat performance traits of a conservation herd of Kamieniec sheep. Ann. Anim. Sci. 1, 217-220. 3. Milewski S., Ząbek K., 2008 – Cechy rozplodowe oraz użytkowość mięsna i mleczna owiec rasy charolaise w regionie Warmii i Mazur. Med. Weter. 64, 4A, 473-476. 4. Osikowski M., 2001 – Hodowlano-technologiczne możliwości poprawy efektywności produkcji owczarskiej. Roczn. Nauk. Zoot., Supl., 11, 329-342. 5. Polski Związek Owczarski, 2014 – Hodowla owiec i kóz w Polsce w 2013 roku. Warszawa. 6. Polski Związek Owczarski, 2015 – Hodowla owiec i kóz w Polsce w 2014 roku. Warszawa. 7. Polski Związek Owczarski, 2016 – Hodowla owiec i kóz w Polsce w 2015 roku. Warszawa. 8. Seremak-Bulge J., 1992 – Ekonomiczne warunki produkcji owczarskiej w gospodarce rynkowej. Zesz. Nauk. Przegl. Hod. 7, 19-32. 9. Szczepański W. A., Milewski S., Czarniawska-Zajęc S., 2005 – Wskaźniki rozrodu owcy kamienieckiej i Charolaise w trzech latach użytkowania. Roczn. Nauk. Zoot., Supl., 2, 9-32. 10. Wasiluk Ł.P., 2006 – Przyżyciowe wskaźniki użytkowości mięsnej owiec kamienieckich i charolaise. Praca magisterska, Katedra Hodowli Owiec i Kóz UWM w Olsztynie.

Performance traits of Charollais sheep raised in Warmia and Mazury

Summary

In the Warmia and Mazury region sheep of the Charollais breed are now raised only in a single herd on the Jaškowa Dolina farm in Gruszyny near Górowo Iławeckie. They were transferred there in 2006 under a project implemented by the Podpora Association, funded by Heifer Project International in Warsaw, following liquidation of the herd in Zajęczi belonging to the Bałcyny Production and Experimental Facility. The Zajęczi herd, owned by the University of Warmia and Mazury in Olsztyn, was founded in 2002 with sheep imported from France. Assessment of the reproductive traits of the sheep in the Zajęczi herd indicated that they had significant potential. Evidence of this was prolificacy reaching 175%, but reproduction efficiency was unsatisfactory, as reproductive performance (expressed as the ratio of the number of reared lambs to the number of ewes in the flock) did not exceed 150%. The reproductive efficiency of the herd in Gruszyny is similar. This low reproductive performance, as for this breed of sheep, is mainly due to excessive losses of lambs. In contrast, Charollais sheep in the conditions of the Warmia and Mazury region revealed high potential for meat performance. In this regard they clearly surpass Kamieniecka sheep, the leading meat breed in the region. Fed in a traditional manner from 2 to 70 days of age they attained average daily gain of about 290 g, while that of Kamieniecka lambs under the same conditions was about 250 g. This is largely a consequence of higher milk production in comparison with the Kamieniecka breed. The rapid growth rate of Charollais lambs is confirmed by data from the lambing report for 2016, which show that at 56 days of age the average weight of lambs was 19.14 kg. Thus with reproductive performance at a level of 148.28%, an average of 28.38 kg of livestock was obtained per ewe. In conclusion, Charollais sheep raised in the conditions of the Warmia and Mazury region have very good meat and milk performance, but their reproductive potential is not fully exploited. They are fairly sensitive and require more care than other local breeds, especially during the perinatal period. This breed, due to the quality of its meat, should be maintained in the region.

KEY WORDS: Charollais sheep, reproductive performance, meat performance

Poznańskie Koło Polskiego Towarzystwa Zootechnicznego uprzejmie zawiadamia, że z upoważnienia Zarządu Głównego PTZ jesteśmy organizatorem

LXXXII Zjazdu Naukowego Polskiego Towarzystwa Zootechnicznego,

który odbędzie się w Poznaniu w dniach **20-22 września 2017 roku.**

Hasło LXXXII Zjazdu Naukowego Polskiego Towarzystwa Zootechnicznego

„NOWOCZESNA HODOWLA A DOBROSTAN ZWIERZĄT”

Wszystkie informacje w sprawie Zjazdu oraz zgłaszanie uczestnictwa odbywa się za pośrednictwem strony www.forumzoowet.pl

Przewodniczący Komitetu Organizacyjnego
Prof. dr hab. Zbigniew Sobek